

нізації діяльності, нової поведінки учасника у процесі діяльності з обов'язковим врахуванням непередбачуваності як результатів діяльності інноваційно активного працівника, так й інноваційного проекту загалом. Для забезпечення цих передумов доцільним є присутність інноваторів (як специфічної категорії працівника), а також менеджерів знань, що, своєю чергою, дасть змогу створити високоєфективну систему мотивування працівників.

6. Обґрунтовано значення мотивування працівників, як принципово важливої функції в управлінні інноваційними проектами. Мотивування працівників, як функція управління інноваційним проектом, повинно відбуватися таким чином, щоб охоплювати всі етапи цього проекту.
7. Запропоновано власне тлумачення системи мотивування інноваційної діяльності працівників організації: це сукупність мотиваційних заходів, розроблених із врахуванням відповідних мотивів та стимулів засобами реалізації механізму мотивування та особливостей інноваційної діяльності цієї організації та її інноваційного потенціалу.
8. У подальших дослідженнях за проблемою необхідно глибше дослідити особливості формування системи мотивування інноваційної діяльності працівників організації відповідно до етапів реалізації інноваційних проектів.

Література

1. Вороновська М.М. Система мотивів і стимулів інноваційної діяльності машинобудівного підприємства / М.М. Вороновська. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Vnulp/Management/2010_682/05.pdf.
2. Економіка інноваційного підприємства : навч. посібн. / О.Є. Кузьмін, І.Н. Пашенко, Л.І. Чернобай, А.О. Босак. – Львів : Вид-во НУ "Львівська політехніка", 2009. – 456 с.
3. Збаржевецька Л.Д. Інноваційна активність найманих працівників: поняття та особливості / Л.Д. Збаржевецька. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Npknktu_e/2009_16_1/stat_16_1/15.pdf.
4. Йохна М.А. Інноваційний менеджмент : навч. посібн. / М.А. Йохна, В.В. Стадник. – К. : Академвидав, 2006. – 464 с.
5. Кір'ян В.А. Людський фактор підвищення інноваційного потенціалу підприємств в ринкових умовах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.09.01 – "Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика" / В.А. Кір'ян; НАН України. Ін-т демографії та соц. дослідж. – К., 2006. – 20 с.
6. Колот А.М. Інноваційна праця та інтелектуальний капітал у системі факторів формування економіки знань / А.М. Колот // Україна: аспекти праці. – 2007. – № 4. – С. 4-9.
7. Кузнецова Н. Кадри інноваційного типу: сутність, значення та особливості формування в умовах розвитку інноваційної економіки / Н. Кузнецова // Актуальні проблеми економіки : наук. економ. журнал. – 2009. – № 6 (96). – С. 115-121.
8. Проектний аналіз : навч. посібн. / за ред. О. Москвіна. – К. : Вид-во "Лібра", 1999. – 208 с.
9. Семикіна М.В. Інноваційна праця в конкурентному середовищі: загальна методологія, мотиваційні основи регулювання : монографія / М.В. Семикіна, Л.А. Коваль. – Кіровоград : Вид-во "Степ", 2002. – 212 с.
10. Управління персоналом в умовах економіки знань : монографія / кол. авт. / за заг. ред. Л.К. Семів. – К. : Вид-во УБС НБУ, 2011. – 406 с.
11. Управління проектами : підручник / за ред. Л.В. Ноздріної. – К. : Вид-во ЦУЛ, 2010. – 432 с.
12. Управление проектами : учебн. пособ. / под общ. ред. И.И. Мазура. – М. : Изд-во "Омега-Л", 2004. – 664 с.
13. Черненко В. Інноваційна праця та мотиваційні основи її розвитку / В. Черненко // Україна: аспекти праці. – 2007. – № 6. – С. 30-34.

Запель С.В. Система мотивирования инновационной деятельности работников как фактор успеха в управлении инновационными проектами

Проанализированы основные факторы эффективного управления инновационными проектами. Определены предпосылки формирования инновационной активности работников и составляющие этого процесса. Систематизирована и схематически отображена система мотивирования инновационной деятельности работников организации и проведена ее детализация на разных этапах инновационного проекта.

Ключевые слова: управление, инновационная деятельность, инновационный проект, нововведение, инновационная активность, работник, творчество, трудовой потенциал, эффективность, функция управления, мотивирование, мотив, стимул, система.

Zapel S.V. System of reason of innovative activity of workers, as a factor of success in a management innovative projects

The basic factors of effective management innovative projects are analysed. Certain pre-conditions of forming of innovative activity of workers and constituents of this process. It is systematized and the schematically represented system of reason of innovative activity of workers organisation and her working out in detail is conducted on the different stages of innovative project.

Keywords: management, innovative activity, innovative project, innovation, innovative activity, worker, creation, labour potential, efficiency, function of management, reason, reason, stimulus, system.

УДК 33.053.04

Доц. Ю.Є. Ковний, канд. екон. наук –
Львівська державна фінансова академія

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

Розглянуто розуміння процесу державного регулювання економіки, досліджено умови ефективного функціонування, що дає змогу визначити необхідність і доцільність його застосування державою в умовах ринкової економіки. Викладено авторське трактування поняття "процес державного регулювання економіки".

Ключові слова: економічний процес, державне регулювання, ринкова економіка, економічне програмування, планомірність.

Постановка проблеми. В Україні, що перебуває на етапі соціально-господарських перетворень, формується система управління національною економікою. Мета реформування і змін у нашій державі полягає у створенні соціально орієнтованої ринкової економіки, яка б на основі розвитку національного конкурентоспроможного виробництва забезпечила гідний рівень життя населення, добробут нації загалом. Істотний вплив на розвиток процесу державного регулювання здійснює загальний стан економічної системи в країні, оскільки вона визначає умови становлення конкурентного ринку і підприємницького середовища, на які спрямовано його дію.

Процес державного регулювання економіки повинен забезпечити її рівновагу і сталий розвиток. Безпосередні напрями, форми та масштаби державного регулювання визначаються характером і актуальністю економічних, політичних, соціальних, екологічних та інших проблем у будь-якій країні світу. Процес державного регулювання економіки відображає необхідні внутрішні зв'язки між явищами і механізмами економічного життя суспільства.

Особливість досліджуваного процесу проявляється в тому, що його застосування потребує активної і організованої діяльності людей для досягнення основних завдань економічного розвитку країни. Наукове пізнання і більш повне опанування цим процесом дає змогу членам суспільства діяти відповідно до нагальних потреб, які диктуються об'єктивними економічними умовами, і цим самим удосконалювати свою господарську діяльність, прискорювати розвиток продуктивних сил.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових праць і публікацій останніх років свідчить про становлення і розвиток форм та методів державного регулювання. Масштаби втручання держави в економічні процеси знаходяться в центрі уваги вітчизняної та іноземної економічної науки. Предметом дискусії таких науковців, як К.О. Ващенко, В.Є. Воротін, В.М. Геєць, Я.А. Жаліло, Ю.Б. Іванов, О.Ю. Мазур, Д.М. Стеченко, Л.А. Швайк, Л. Ерхард, Дж. Кейнс, Ф. Хайек, С. Шейн та інших, виступає питання особливості процесу державного регулювання економіки.

Проте, незважаючи на наявність публікацій з досліджуваного питання, необхідно провести глибокий науковий аналіз багатьох процесів економічної діяльності держави і пошук шляхів їх ефективного вирішення.

Мета і завдання роботи. Завданням роботи є комплексний аналіз соціально-економічного змісту процесу державного регулювання економіки в період трансформаційних перетворень, виявлення сприятливих та негативних факторів, що впливають на цей процес з метою розробки шляхів оновлення впливу української держави на економічні відносини в суспільстві.

Виклад основного матеріалу. Процес державного регулювання економіки, утворюючи складну структуру, засновану на виробничих відносинах у суспільстві, економічних законах, певному способі виробництва розділяє господарський процес на складні і прості елементи. Це досягається шляхом аналізу, за допомогою якого з'ясовується роль і значення кожного окремого елемента, їх причинно-наслідковий зв'язок усередині єдиного, але складного господарського організму. Після того, як визначено роль кожного елемента, всі вони об'єднуються в єдине органічне ціле.

Основу формування процесу державного регулювання економіки створюють визначені об'єкти та суб'єкти регулювання. Об'єкти впливу державних органів влади визначаються системою стратегічних цілей, встановлених у процесі впровадження державної економічної політики. Формування процесу державного регулювання економіки здійснюється у вигляді такої послідовності:

1. Визначення певного об'єкта і мети регулювання.
2. Виявлення чинників регулювання, що визначають елементи об'єкта регулювання та їх зв'язок.
3. Встановлення оптимальних методів впливу на фактори регулювання, які конкретизують інструментарій, способи, технології досягнення поставлених завдань.
4. Надання необхідних ресурсів (матеріально-технічних, фінансових, соціальних, інституціональних та ін.) для регулювання об'єкта, за умови ви-

користання яких реалізуються методи регулювання, і забезпечується виконання стратегічної мети [1, с. 58].

Для формування процесу державного регулювання потрібна стабільність політичної системи в країні і в окремих регіонах, згода між усіма гілками влади, визнання ними того факту, що без розвитку цивілізованого підприємництва неможливі економічне зростання, ефективний розвиток усіх галузей економіки і підвищення добробуту суспільства.

Сутність процесу державного регулювання розкривається в його функціях, серед яких можна виділити такі: підтримка розвитку продуктивних сил; забезпечення економічної рівноправності відносин власності; узгодження інтересів суб'єктів господарювання; реалізація соціально-економічної політики держави [2, с. 71]. Функціонування процесу державного регулювання можливе лише за умови створення стабільної правової системи, що не декларує, а чітко встановлює права, обов'язки і гарантії громадянам на заняття підприємницькою або іншою законною економічною діяльністю.

Найважливішою умовою функціонування процесу державного регулювання є розвиток інституційно-організаційної системи, оскільки багато її інститутів (кредитно-фінансові установи, страхові організації, навчальні заклади) є структурними (спеціалізованими) елементами досліджуваного процесу. Значний вплив на функціонування процесу державного регулювання здійснює суспільство (громадська думка), яка формується через засоби масової інформації (радіо, телебачення, періодична преса).

Процес державного регулювання здійснюється двома основними методами: прямого регулювання господарювання і непрямого впливу на економіку через кредитно-грошову систему [3, с. 204]. Пряме втручання держави реалізується шляхом прийняття законодавчих актів з метою впорядкування і розвитку відносин між усіма елементами ринкової системи. Прикладом такого методу є прийняття Податкового кодексу, антимонопольних законів тощо.

Прямі методи державного регулювання безпосередньо впливають на діяльність суб'єктів господарювання, вони змушують їх приймати рішення, не на основі самостійного економічного вибору, а на приписах держави. Сукупність адміністративних методів передбачає регульовальні дії, пов'язані із забезпеченням правової інфраструктури, та має на меті створення правових умов, найбільш сприятливих для приватного сектору. Функціями адміністративних методів є: забезпечення стабільної юридичної бази для господарської діяльності, захист конкурентного середовища, гарантування прав власності та свободи прийняття економічних рішень [4, с. 359]. У країнах із розвиненими формами ринкових відносин адміністративні методи регулювання економіки в звичайних умовах використовуються мало. Під час надзвичайних ситуацій (війна, кризовий стан в економіці) роль цих методів регулювання різко зростає.

Непряме втручання передбачає здійснення процесу державного регулювання за допомогою використання податково-бюджетних і кредитно-грошових інструментів державної економічної політики. Держава вживає заходів для запобігання банкрутству промислових і банківських монополій, видає субсидії та пільгові кредити, втручається в процес розвитку шляхом зміни

процентної ставки в кредитних установах і величини податків, стимулюючи або сповільнюючи капіталовкладення [3, с. 214]. Діяльність держави спрямовується на підтримання господарської кон'юнктури без прямого втручання у процес прийняття рішень суб'єктами господарювання. Іншими словами, держава лише створює передумови для того, щоб при самостійному виборі суб'єкти тяжіли до тих варіантів, які відповідають цілям державної економічної політики. Перевагою непрямих методів впливу є те, що вони не порушують ринкової ситуації, а недоліком – значний проміжок часу, який виникає між моментом прийняття державою заходів впливу і реальними змінами в господарських результатах.

За організаційним критерієм непрямі методи відносяться до економічних заходів державного регулювання, які полягають у створенні додаткового матеріального стимулу або у небезпеці отримання фінансових збитків. З економічних заходів найбільш часто використовуються такі: засоби фінансової (бюджетної, фінансової) політики; засоби грошово-кредитної політики; прогнозування, планування та програмування економіки; вплив державного сектору економіки, що є самостійним комплексним інструментом.

Сучасна економічна політика держави передбачає здебільшого використання непрямих методів впливу на суб'єктів господарювання. Проте, в умовах економічної кризи, співвідношення методів державного впливу має бути іншим: бюджетне (тобто пряме) регулювання висувається передусім. Складання прогнозів, індикативних планів і програм (непрямий державний вплив) повинно мати рекомендаційний характер для господарювання і забезпечити підприємства інформацією, що дасть змогу самостійно вибрати кращий шлях реалізації поточних і перспективних завдань.

Процес державного регулювання за формою реалізації поділяється на такі види:

- перспективне (апріорне) регулювання, що здійснюється у вигляді програмування і призначене для вирішення завдань розвитку і зростання виробництва, вдосконалення продуктивних сил, соціального забезпечення;
- поточне (апостеріорне) регулювання, здійснюється за допомогою різних заходів кон'юнктурного характеру і призначене насамперед для підтримки збалансованості виробництва;
- перспективно-поточне (змішане) регулювання, здійснюється за допомогою спеціальних програм, спрямованих на підтримку збалансованості економіки [2, с. 171].

Економічне програмування є вищою формою державного втручання у процес економічного розвитку, яке здійснюється на основі договорів між державою і монополіями. Воно включає: складання прогнозів розвитку економіки на майбутній період; визначення основних напрямів державної політики для всіх сфер економіки; координація дій державного апарату під час реалізації певної економічної політики [5, с. 15].

Система програмування передбачає не лише загальнодержавні програми, але і плани розвитку окремих галузей і регіонів. Середньострокові плани можуть доповнюватися й уточнюватися короткостроковими. Вони отримали назву економічних бюджетів [4, с. 358]. У прямому сенсі економічні бюджете-

ти не є деталізація середньострокових програм за роками – вони розробляються незалежно від них, але в своїй конструктивній частині бюджети повинні враховувати середньострокові перспективи. Обидві форми програмування взаємопов'язані і взаємодоповнюють одна одну.

Крім програмування, існує і змішана форма регулювання, відома під назвою "плани стабілізації", за допомогою якої вирішуються як перспективні, так і поточні завдання підтримки збалансованості виробництва, його більш рівномірної динаміки [4, с. 362]. У своїй основі плани стабілізації належать до кон'юнктурного регулювання. Проте, враховуючи внутрішню незбалансованість, їх можна розглядати і як форму структурного регулювання, а отже, і як елемент системи програмування. Лише деякі програми і плани стабілізації підлягають обов'язковому виконанню. Щодо середньострокових планів та економічних бюджетів, то вони мають рекомендаційний характер і їх виконання не є обов'язковим. Рекомендаційний характер планів означає, що вони підлягають виконанню, якщо з'являється в цьому необхідність. Плани є спонуканням до дії, але не обов'язком; їх зміст – орієнтир, а не жорстке обмеження. Середньострокові програми підлягають коригуванню, а іноді часткової або повної відміни їх дії.

На сучасному етапі розвитку економіки широко застосовуються математичні методи економічного планування. Останні – це використання математичних прийомів для здійснення планових розрахунків, зокрема в складанні всіляких економічних моделей [1, с. 105]. В основі математичних методів планування лежить математичне моделювання економічних процесів. Математичні моделі дають змогу встановлювати вплив комплексу різних чинників розвитку економіки, перевіряти висунуті наукові гіпотези, створювати різні плани і програми, а потім вибирати оптимальний варіант їх дії. Математичні моделі економічних процесів є сукупністю знань і завжди потребують глибокого теоретичного обґрунтування, практичної перевірки. Використання математичного моделювання в регулюванні економіки передбачає застосування комп'ютерної техніки, формування спеціальної системи відбору, обліку та оброблення інформації.

Розглядаючи сутність процесу державного регулювання економіки, необхідно дослідити його плановірність (послідовність). Свідомий характер державного регулювання економічної системи, наявність різносторонніх програм і планів свідчить про те, що процес регулювання має відношення до господарської діяльності, яку зазвичай кваліфікують як плановірну. В межах лише діяльності держави регулювання має плановірний характер. Однак такий висновок втрачає значення, як тільки береться до уваги взаємодія держави з монополізованим конкурентним середовищем. Отож, регулювання не може замінити собою конкурентну діяльність, а здійснюється лише як підсистема такої діяльності. Сутність регулювання подвійна: це одночасно плановірна і неплановірна форма поведінки державних органів.

Відмінною рисою плановірності є її спрямованість на національні інтереси, на забезпечення мети процесу виробництва. Необхідність плановірності в масштабі всієї економічної системи виникає з підвищенням рівня

впливу суспільства на виробництво, а також з формуванням єдиного національно-господарського комплексу, в якому органічно пов'язано виробництво, розподіл, обмін і споживання в межах однієї країни [6].

Планомірність як форма розвитку економічної системи передбачає безпосередні громадсько-економічні зв'язки, господарські відносини між усіма членами суспільства. Виникає необхідність координації з єдиного центру практичної діяльності людей в усіх сферах життя за допомогою цілеспрямованого наукового прогнозування та управління соціально-економічними процесами. Відносини планомірності виражають об'єктивний обов'язок узгодженого господарювання в межах держави і досягнення єдиної мети – загального добробуту і всебічного розвитку всіх членів суспільства. Планомірність дає змогу регулювати все суспільне виробництво як усвідомлений процес, свідомий рух до мети, обмежувати можливість прояву стихійності та забезпечувати більшу відповідальність за невиконання поставлених завдань і не досягнутих результатів. Планомірність виступає як форма процесу державного регулювання економіки, забезпечення більшої відповідності виробничих відносин рівню і характеру розвитку продуктивних сил.

Висновки. Незважаючи на широку популярність і значущість процесу державного регулювання економіки, саме поняття залишається в теорії і науковій практиці недостатньо визначеним. Загалом процес державного регулювання розглядають як найбільш активний компонент системи державного регулювання економіки, що забезпечує вплив на фактори, від стану яких залежить результат діяльності регульованого об'єкта.

На думку автора, процес державного регулювання економіки – це структурний елемент системи державного регулювання, який включає в себе сукупність форм, методів, засобів, інструментів державного впливу, що застосовуються органами державної влади і місцевого самоврядування у процесі здійснення і контролю виробничо-економічних відносин між суб'єктами господарювання відповідно до макроекономічних завдань розвитку країни.

Функціонування процесу державного регулювання економіки потрібно розуміти як цілеспрямовану діяльність держави, спрямовану на координацію економічних відносин між суб'єктами господарювання як усередині країни, так і за її межами відповідно до національних пріоритетів розвитку.

Процес державного регулювання економіки, як структурний елемент системи державного регулювання, кількісно і якісно впливає на всі сектори національної економіки. Структура процесу залежить від інституційних особливостей державної влади, але є мобільною і відповідає потребам сучасного науково-технічного, соціально-економічного розвитку, співвідношенням різних форм власності та нерозривно пов'язана із формуванням і розвитком політичних сил держави.

Література

1. Стеченко Д.М. Державне регулювання економіки / Д.М. Стеченко. – К. : Вид-во МАУП, 2004. – 262 с.
2. Швайка Л.А. Державне регулювання економіки / Л.А. Швайка. – К. : Вид-во "Знання", 2006. – 435 с.

3. Жаліло Я.А. Економічна стратегія держави: теорія, методологія, практика : монографія / Я.А. Жаліло. – К. : Вид-во НІСД, 2003. – 363 с.

4. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / за ред. акад. НАН України В.М. Гейця. – К. : Вид-во "Лібра", 2003. – 1008 с.

5. Долішній М. Моделі державного регулювання в ринковій економіці / М. Долішній // Економіка України : політико-економ. журнал. – 2002. – № 6. – С. 13-22.

6. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів. [Електронний ресурс]. – Доступний з [http://www.pir.dp.ua/uploads/Strategiz InnovRazvitijaUkr.doc](http://www.pir.dp.ua/uploads/Strategiz_InnovRazvitijaUkr.doc).

Ковный Ю.Е. Особенности процесса государственного регулирования экономики

Рассмотрено понимание процесса государственного регулирования экономики, исследованы условия эффективного функционирования, что позволяет определить необходимость и целесообразность его применения государством в условиях рыночной экономики. Изложено авторское определение понятия "процесс государственного регулирования экономики".

Ключевые слова: экономический процесс, государственное регулирование, рыночная экономика, экономическое программирование, планомерность.

Kovnyu Yu. Ye. Features of the process of the state regulation the economy

In the article deals with an understanding of the process the state regulation of the economy investigated conditions of effective functioning, which allows to determine the need and feasibility of its application by the state in a market economy. Expounded copyright interpretation of the concept "the process of state regulation of the economy."

Keywords: economic process, government regulation, market economics, economic programming, consistency.

УДК 336.221:330.567.28(477)

Аспір. К.В. Кощенко¹ –
ПВНЗ "Європейський університет"

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ СУКУПНИХ ДОХОДІВ ДОМОГОСПОДАРСТВ В УКРАЇНІ

Розглянуто методичні засади застосування системи оподаткування сукупних доходів домогосподарств в Україні з максимальним врахуванням матеріального благополуччя та соціального статусу їх членів. Здійснено аналіз напрацьованих у цій сфері, на основі чого запропоновано шкалу оподаткування доходів домогосподарств, яка ґрунтується на системі споживчих бюджетів. Визначено основні переваги використання запропонованої методики оподаткування доходів домогосподарств у сучасних умовах.

Ключові слова: оподаткування домогосподарства, сукупні доходи домогосподарства; ставка податку, податкова соціальна пільга, споживчий бюджет, прожитковий мінімум.

Постановка проблеми. Практика спільного оподаткування доходів домогосподарств, сімейного оподаткування для України є новою. Механізм державного регулювання оподаткування доходів домогосподарств є неформованим і тому, як зазначають деякі науковці [1, с. 151], сучасна система соціальних пільг та гарантій ставить сім'ю у становище "утримання", оскільки

¹ Наук. керівник: проф. Н.С. Прокопенко, д-р екон. наук